

УДК 636.2:636.082

М.М. КОЛТА, В.М. БРАТЮК, кандидати сільськогосподарських наук

М.І. ПОЛУЛІХ, науковий співробітник

Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УААН

В.І. ЗІНКЕВИЧ, В.Я. ДАНЬКІВ, кандидати сільськогосподарських наук

Передкарпатська дослідна станція Інституту землеробства і тваринництва західного регіону УААН

ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ ПРИКАРПАТТЯ

Встановлено, що показники лінійного росту, живої маси, індекси будови тіла корів та теличок, відібраних від кращих корів у стаді, за віковими періодами знаходяться в межах норми.

Ключові слова: симентали, лактація, екстер'єр, проміри статей тіла, індекси будови тіла, молочна продуктивність корів, молодняк.

Симентальська порода на Прикарпатті перебуває на межі зникнення, що може призвести до збіднення вітчизняного генофонду і втрати цінних комплексів генів, які зумовлюють у тварин передгірських та гірських районів Карпат високу резистентність до захворювань, пристосованість до екстремальних умов утримання, годівлі та клімату. Симентали мають ряд переваг перед іншими породами. Вони характеризуються високою живою масою, міцною конституцією, здатністю швидко акліматизуватися в різних природно-екологічних зонах, високою енергією росту, добре поїдають грубі і об'ємисті корми, мають хороші молочні і м'ясні якості і дають після забою добру шкіряну сировину. Про високий потенціал молочної

© Колта М.М., Братюк В.М.,
Полуліх М.І., Зінкевич В.І., Даньків В.Я., 2009
Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2009. Вип. 51. Ч. III.

продуктивності сименталів свідчать надої, отримані в племзаводах України. Так, В.П. Буркат [1 - 4] наводить дані про сто одну корову-десятитисячницю, серед яких чотири корови з надоєм більше 14 тис. кг молока. Тому селекційно-племінна робота з симентальською породою Прикарпаття спрямована на збереження, поліпшення, збільшення її генофонду, створення високопродуктивних стад молочного і комбінованого напрямів продуктивності з використанням бугаїв австрійської та німецької селекції. Науково-дослідну роботу проведено у племрепродукторах “Літинське” Дрогобицького і “Бережниця” Жидачівського районів Львівської області.

Молочну продуктивність корів визначали на підставі щомісячних контрольних надоїв протягом лактацій.

Екстер’єрну оцінку будови тіла корів та молодняку проводили окомірно та шляхом зняття основних промірів і врахування на їх основі індексів будови тіла протягом першої, другої і третьої лактації.

Матеріали досліджень оброблено статистично за М.О. Плохінським [5].

На підставі даних зоотехнічного обліку проводили добір високопродуктивних корів у плем’ядро (60 голів) та бикопровідну групу (19 голів).

Чисельність корів протягом 2008 р. практично не змінювалася. Це пов’язано з тим, що ми проводили постійне вибраковування низькопродуктивних старих корів і поповнювали стадо за рахунок перевірених корів-первісток. Крім цього, було поставлено основну мету - збільшити надої молока не за рахунок чисельності корів, а підвищенням їх продуктивності.

Середній надій молока на фуражну корову на 01.10.2008 р. становив 2464 кг, 3,87 % жиру, осіменено 112 корів і 32 телиці, одержано 80 телят, і зокрема від нетелів 27 голів.

Всестороннє дослідження екстер’єру в значній мірі сприяло вивченню ознак тварин, оскільки існує взаємозв’язок між зовнішніми їх формами і внутрішньою будовою. Форми і функції тісно пов’язані між собою, обумовлюють одне одного і складають цілісність організму. В табл. 1 наведено дані лінійних промірів корів за лактації. На основі цих показників було вираховано індекси будови тіла (табл. 2). Як видно з табл. 1, проміри висоти в холці у корів становили 125,4 - 126,5 см, глибина грудей – 62,9 - 66,9 см, обхват грудей за лопатками – 171,0 – 173,0 см, обхват п’ястка – 19,5 – 20,4 см. Дані показники за лактаціями в основному відповідали параметрам, характерним для симентальської породи.

1. Лінійні проміри корів за лактації ($M \pm m$), см

Проміри	Лактації		
	I (n = 29)	II (n = 22)	III і ст. (n = 70)
Висота в холці	125,4 ± 0,40	125,8 ± 0,45	126,5 ± 0,48
Глибина грудей	63,0 ± 0,35	65,0 ± 0,59	66,9 ± 0,65
Ширина грудей	41,4 ± 0,43	41,7 ± 0,18	42,3 ± 0,85
Обхват грудей за лопатками	171,0 ± 0,36	172,2 ± 1,32	173,0 ± 0,45
Ширина в маклоках	47,2 ± 0,32	47,97 ± 0,15	48,5 ± 1,03
Коса довжина тулуба (стрічкою)	168,9 ± 1,12	170,1 ± 0,50	172,2 ± 1,13
Обхват п'ястка	19,5 ± 0,10	19,8 ± 0,14	20,4 ± 0,12
Жива маса, кг	460 ± 16	510 ± 12	550 ± 21
Бал за екстер'єр	76	78	80

2. Індекси будови тіла, %

Індекси	Лактації		
	I (n = 29)	II (n = 22)	III (n = 70)
Довгоногості	49,7	48,3	47,1
Розтягнутості	134,6	135,2	136,1
Грудний	65,7	64,2	63,3
Тазо-грудний	87,7	87,1	87,2
Збитості	101,2	101,3	100,5
Костистості	15,6	15,7	16,1

Для селекційно-племінної роботи відібрано 121 корову та 74 ремонтних телички різного віку (до 1 року 22 голів, від 1 до 2 років - 52 голови).

3. Молочна продуктивність і жива маса корів у племрепродукторі “Літинське”

Лактації	n	Надій, кг	Жир, %	Жива маса, кг
I	29	2190 ± 134	3,79 ± 0,05	460 ± 13
II	22	2893 ± 123	3,80 ± 0,03	510 ± 18
III і ст.	70	3540 ± 113	3,85 ± 0,07	545 ± 21
У стаді	121	2872 ± 109	3,81 ± 0,03	505 ± 15

З оцінки молочної продуктивності стада корів племрепродуктора “Літинське” випливає висновок, що підвищення

надоїв та використання генетичного потенціалу тварин може бути досягнуто тільки за умов поліпшення годівлі корів і молодняку та продовження племінної роботи з породою.

При розведенні корів важливим елементом є показники їх репродуктивної здатності, оскільки від них у значній мірі залежить рівень молочної продуктивності. За характерними показниками і на підставі даних зоотехнічного обліку здійснювали аналіз репродуктивних властивостей повновікових корів та первісток (табл. 4). Тривалість сервіс-періоду і сухостійного періоду знаходилася в межах фізіологічних норм для здорових тварин. Одним із найбільш важливих показників відтворювальної здатності корів є тривалість міжотельного періоду, що в основному пов'язана із станом репродуктивної функції тварин, якістю використовуваної сперми, повноцінної годівлі. На підставі отриманих даних можна зробити висновок, що показники відтворювальної здатності були в межах зоотехнічних норм.

4. Відтворна здатність корів за лактаціями

Показники	Лактації		
	I (n = 29)	II (n = 22)	III (n = 70)
Сервіс-період, днів	90,0 ± 11,2	77,8 ± 11,3	73,2 ± 4,3
Індекс осіменіння	1,62	1,49	1,41
Заплідненість з 1-го осіменіння, %	61,5	67,8	73,5
Сухостійний період, днів	58,9,0 ± 5,3	60,0 ± 5,9	76,3 ± 5,1
Тривалість вагітності, днів	278 ± 6,2	280 ± 7,9	281 ± 6,7
Міжотельний період, днів	378 ± 13	370 ± 8,7	371 ± 4,9

Якісне поліпшення стада і формування тварин бажаного типу будови тіла в господарстві проводили шляхом відбору та інтенсивного вирощування ремонтного молодняку. Протягом року здійснювали відбір теличок від високопродуктивних корів для поповнення стада (табл. 5). Відзначено позитивну тенденцію щодо збільшення поголів'я молодняку порівняно з 2007 р.

5. Відбір теличок різного віку

Вікові періоди	Кількість голів
До 1 року	22
Від 1 до 2 років	52
Старші 2 років	-

Показники лінійного росту, живої маси та індекси будови тіла теличок відповідали віковим періодам (табл. 6).

6. Лінійний ріст, жива маса та індекси будови тіла теличок за віковими періодами (n = 10)

Показники	Вік, міс.			
	9	12	15	18
Проміри, см				
Висота в холці	108,9 ± 2,5	114,5 ± 2,13	118,4 ± 2,13	119,5 ± 1,37
Висота в крижах	14,5 ± 2,11	120,0 ± 2,17	124,4 ± 1,36	126,6 ± 1,13
Глибина грудей	50,4 ± 0,21	54,1 ± 0,17	57,0 ± 0,43	60,0 ± 0,21
Ширина грудей	25,3 ± 0,41	28,3 ± 0,23	31,4 ± 0,13	34,3 ± 0,12
Обхват грудей за лопатками	138,5 ± 2,10	147,0 ± 2,13	150,0 ± 2,41	153,0 ± 2,47
Ширина в маклоках	32,4 ± 0,21	35,3 ± 0,29	37,0 ± 0,34	38,7 ± 0,42
Коса довжина тулуба (палкою)	122,3 ± 2,18	125,7 ± 2,42	134,7 ± 0,23	138,9 ± 2,13
Обхват п'ястка	15,8 ± 0,13	16,5 ± 0,17	17,0 ± 0,37	17,5 ± 0,35
Вагові показники				
Жива маса, кг	213,7 ± 11,9	277,0 ± 10,00	321,3 ± 9,45	370,5 ± 10,34
Середньодобовий приріст, г	658	759	651	600
Індекси				
Довгоногості	53,7	52,8	51,8	49,8
Розтягнутості	112,3	109,8	113,8	116,2
Грудний	50,2	52,3	55,1	57,2
Тазо-грудний	78,1	80,2	84,9	88,6
Збитості	113,2	116,9	111,4	110,2
Костистості	14,5	14,4	14,3	14,6

Наступний етап селекційно-племінної роботи буде спрямований на осіменіння відібраних телиць спермою високопродуктивних бугаїв-плідників симентальської породи місцевої селекції для закріплення зональної особливості місцевих сименталів.

Аналіз відтворної здатності телиць парувального віку (табл. 7) свідчить, що вона в основному відповідала зоотехнічним нормам для здорових тварин.

7. Відтворна здатність телиць парувального віку, $M \pm m$

Показники	Значення
Вік першого осіменіння, міс.	17,95 ± 0,17
Індекс осіменіння	1,75
Заплідненість від 1-го осіменіння, %	56,2
Вік першого розтелу, міс.	28,0 ± 0,07

Добір ремонтних телиць проводили в такій послідовності:

- при народженні в ремонтну групу відбирали молодняк від високопродуктивних корів відомого походження масою тіла не менше 28 - 30 кг;

- у молочний період із ремонтної групи вибраковували тварин, які значно відставали в рості і розвитку, та з суттєвими вадами екстер'єру;

- у віці 10, 12, 18 міс. із ремонтної групи вибраковували телиць, які значно відстали у рості і розвитку порівняно з цільовими параметрами (жива маса у 10 міс. – 240 - 250 кг, у 12 міс. – 280 - 300 кг, у 18 міс. – 370 - 400 кг), мали вроджені або набуті вади екстер'єру, і тих, які в 20-місячному віці залишилися незаплідненими.

Добір корів-первісток проводили в три етапи:

- в перші 20 днів після отелення вибраковували первісток, які мали післяродові аномалії, а також стійкі дефекти вимені;

- на 90-й день проводили виранжировку первісток, надій яких не досяг встановленого мінімуму;

- остаточне вибраковування проводили на 150-й день лактації за продуктивністю та результатами ректального дослідження на тільність.

У племрепродукторі “Бережниця” нараховується 170 голів ВРХ, з них 80 корів, нетелів – 10 голів, телиць до одного року – 22 голови, телиць, старших одного року, – 5 голів, молодняку на відгодівлі – 53 голови. 60% корів стада - це тварини першої і другої лактації.

У селекційне ядро відібрано 48 корів з продуктивністю 3250 кг молока, 3,83% жиру, 125 кг молочного жиру.

Ми провели оцінку корів за молочною продуктивністю, яка в середньому становила 3040 кг молока, 3,83% жиру, 116 кг молочного жиру, жива маса корів була 565 кг.

Внаслідок оцінки корів за відтворювальною здатністю виявлено, що середня тривалість сервіс-періоду в стаді становила 83 дні, а сухостійного періоду – 66 днів, що відповідає зоотехнічним нормам.

У 2008 р. ми взяли під контроль поголів'я корів симентальської породи в особистих селянських господарствах Львівської області. Так, в індивідуальному секторі Дрогобицького району (46 сільських рад) нараховується 15 598 голів ВРХ, з них 1059 корів, теличок від 1 до 2 років - 1393 голови, від 2 років і старших - 437 голів, телят до одного року - 3578 голів. У Жидачівському районі (31 сільська рада) - 12 036 голів ВРХ, з них - 8440 корів, теличок від 1 до 2 років - 834 голів, від 2 років і старших - 184 голів, телят до 1 року - 2470 голови.

У більшості одноосібних господарств Жидачівського і Дрогобицького районів, де збереглися пункти штучного осіменіння, закріплено тих бугаїв-плідників, яких використовують в агроформуваннях. Це питання узгоджується з племслужбою області, поставлено завдання зберегти, поліпшити генофонд симентальської породи, нарощуючи поголів'я у сільськогосподарських підприємствах та особистих селянських господарствах.

У цілому актуальною проблемою у господарстві залишається забезпечення тварин кормами, особливо в зимово-стійловий період. Тому ефективність нашої роботи щодо поліпшення продуктивності тварин у значній мірі буде залежати від вирішення питання повноцінної годівлі.

Висновки

1. Для збереження генофонду симентальської породи і подальшої селекційно-племінної роботи з нею в двох базових господарствах відібрано 91 високопродуктивну корову.

2. Із оцінених корів у племрепродукторі «Літинське» 3,2% голів мають продуктивність більше 6000 кг молока, 20,5% - від 5000 до 6000 кг, 38,5% - від 4000 до 5000 кг і 30,1% - від 3500 до 4000 кг молока.

3. Відібраний ремонтний молодняк різних вікових груп за рахунок інтенсивного вирощування за основними показниками росту і розвитку відповідає стандарту симентальської породи.

4. Поліпшення стада і формування тварин бажаного типу слід проводити шляхом відбору від кращих корів ремонтного молодняку.

Література

1. Буркат В. П. Симентали: проблеми і перспективи / В. П. Буркат // Тваринництво України. - 1981. - № 4. - С. 22 - 24.

2. Буркат В. П. Совершенствование симментальской породы скота / В. П. Буркат, А. Ф. Хаврук // Научные и практические основы выведения новых пород и типов молочного и мясного скота : науч.-произв. конф. / Укр. НИИ разведения и искусственного осеменения крупного рогатого скота. - К., 1982. - Ч. 2. - С. 15 - 17.

3. Буркат В. П. Симентальська порода: шляхи і методи удосконалення / В. П. Буркат // Тваринництво України. – 1985. - № 4. – С. 26 - 27.

4. Методи селекції української червоно-рябої молочної породи / [М. В. Зубець та ін.] ; МАП України, УААН, Держ. наук.-вироб. концерн „Селекція”, Інститут розведення і генетики тварин УААН. – К. : [Б. в.], 2005. – С. 8 - 14.

5. Плохинский Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников / Н. А. Плохинский. - М. : Колос, 1969. - 256 с.